

KORXONA BOSHQARUVIDA ZAMONAVIY AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINI QO‘LLASH JARAYONLARI

Abdullayev Munis Kurbonovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari kafedrasini mudiri, PhD, dotsent

m.abdullayev@tsue.uz

Ortikov Uchqun Toshbotirovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada bugungi kunda shiddat bilan rivojlanib borayotgan raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonada boshqaruvida raqamli texnologiyalar orqali reklama faoliyatini samarali tashkil etish jarayonlari ko‘rib chiqilgan. Reklama faoliyatini sayt yaratishdan boshlab, dastlabki rejalar sezilarli o‘zgarishlar kiritish hamda biznes modellarini qo‘llash ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, reklama faoliyati, sun‘iy intellekt.

Bugungi kunda foyda har qanday tijorat tashkiloti faoliyatining asosiy maqsadi hisoblanadi. Foyda olish istagi tadbirkorni o‘z biznesini ochishga, yangi ish o‘rinlari, yangi qadriyatlar yaratishga, yangi mahsulot va xizmatlar ishlab chiqarishga majbur qiladi. Doimiy ravishda tobora murakkab biznes muammolarini hal qilib, tadbirkor rivojlanadi, shaxsiy samaradorligini oshiradi va shaxsiy o‘shish bilan shug‘ullanadi. Shu bilan birga, u doimo oldinga intilishi, o‘z tashkilotining rivojlanishiga sarmoya kiritishi va u yerda hech qachon to‘xtab qolmasligi kerak.

Biznesni rivojlantirish bevosita tashkilotni boshqarish samaradorligiga bog‘liq. Shuning uchun tashkilotni boshqarish jarayonini avtomatlashtirish tashkilot rahbarlari birinchi navbatda hal qilishi kerak bo‘lgan muhim vazifalardan biridir. “Oddiy biznes” biznes-jarayonlarini avtomatlashtirish tizimini joriy etish ushbu muammoni hal qiladi, shuningdek, menejerga tashkilotni boshqarish bo‘yicha o‘z ishida ko‘plab xatolar va muvaffaqiyatsizliklardan qochishga yordam beradi.

Biznes-jarayonlarini avtomatlashtirish xodimlarning jamoaviy ishlashi samaradorligini sezilarli darajada oshiradi, bu borada menejer kelishilgan muddatda yuqori sifatli natijalarga erishadi. Shuningdek, xodimlar yagona axborot makonida hujjatlar bilan ishlash, hamkasblar va mijozlar bilan zamonaviy biznes aloqa vositalaridan foydalangan holda muloqot qilish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. “Oddiy biznes” biznes-jarayonlarini avtomatlashtirish tizimi yordamida tashkilot mavjud mijozlarning sodiqligini oshirish va o‘z foydasini oshirish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Agar menejer o‘z biznesining uzoq muddatli rentabelligini ta‘minlashni istasa va buning uchun uning rivojlanishiga sarmoya kiritisa, uning foyda olish istagi to‘liq

oqlanadi. Shu sababli ham bugungi kunda tashkilot faoliyatida zamonaviy AKTlardan foydalanish orqali ish jarayonlarini tashkil etish muhim sanaladi [1].

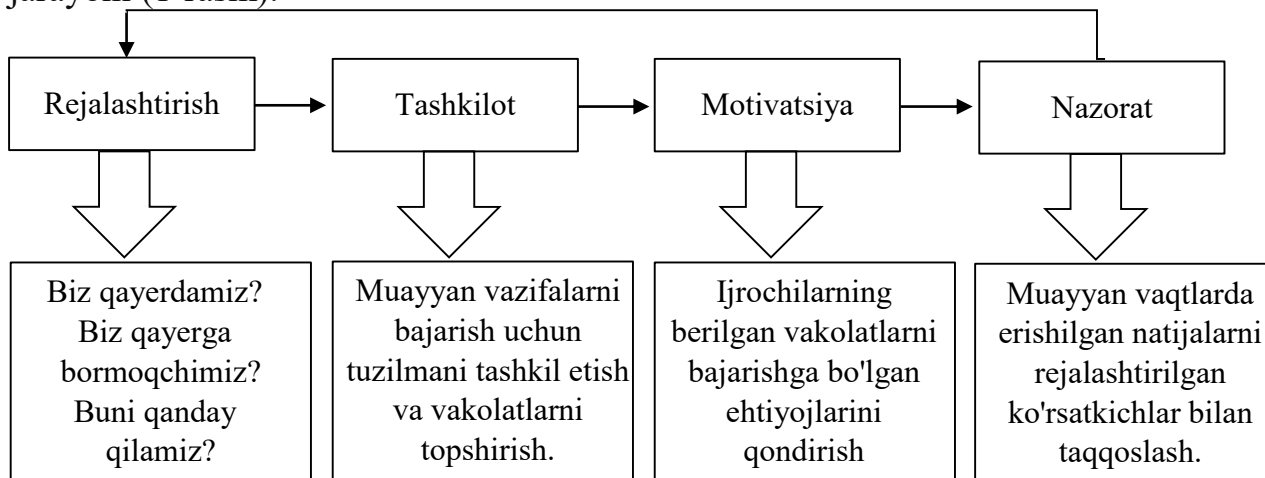
Bugungi kunda raqobatbardosh bozor sharoitida har bir kompaniya doimiy o'zgarib turadigan bozor sharoitlariga, tashqi omillarga, yangi xizmatlar va texnologiyalarga iqtisodiy jihatdan tez moslasha olishi kerak.

Ayni paytda AKTlari turli institutlar va umuman davlatning ish uslubini tubdan o'zgartirishi mumkin. AKTlarining integratsiyalashuvi iqtisodiyotning an'anaviy tarmoqlarini takomillashtirishga, yangi tarmoqlar, xizmatlar va mahsulotlarni o'zlashtirishga, shuningdek, doimiy ravishda paydo bo'ladigan ehtiyojlarni qondirishga olib keladi. Bunday texnologiyalar korxonada darajasida ham, umuman bozor iqtisodiyoti darajasida ham yuqori sifatli natijalar beradigan biznesni boshqarishning yangi usullarini yaratish vositasidir.

Har qanday korxonada (yoki tashkilot) mavjudligi uchun korxonada tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlar bozorda talabga ega bo'lishi va ushbu mahsulotlarni ishlab chiqarish hamda sotish korxonaning o'zi uchun samarali bo'lishi kerak [2, 3].

Nazorat vazifasi. O'z maqsadlariga erishish uchun tashkilotni boshqarish kerak. Menejmentning vazifasi - tashkilot guruhi a'zolari tomonidan maqsadlarga erishish uchun haqiqiy ishlarni samarali va samarali bajarish.

Menejment - bu tashkilotning maqsadlarini shakllantirish va amalga oshirish uchun zarur bo'lgan rejalashtirish, tashkil etish, rag'batlantirish va nazorat qilish jarayoni (1-rasm).

1-rasm. Jarayonni doimiy nazorat qilish⁶⁷

Rejalashtirish. Kelajak deyarli har doim noaniq va shuning uchun rejalashtirish doimiy ravishda amalga oshirilishi kerak. Rejalashtirish yordamida menejerlar samaradorlikka erishish uchun tashkilotning barcha a'zolarining harakatlariga yagona yo'nalish beradi. Rejalashtirishning asosi korxonaning hozirgi vaqtda joylashgan pozitsiyasini aniqlashdan iborat, aks holda rejalashtirish haqiqati endi haqiqiy bo'lishi mumkin emas. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, bu ko'pincha MDHda korxonalarni boshqarishda muammo bo'lib, uning hozirgi holati bir necha oylar (haftalar, kunlar) keyin ma'lum bo'ladi, bunda hech narsani tuzatish deyarli mumkin emas.

⁶⁷ Tadqiqotlar asosida muallif ishlanmasi

Tashkilot. Bu ularga yuklangan vazifalarni bajarish va ularga tegishli vakolatlar berish maqsadida ayrim tashkiliy tuzilmalarni yaratishdir. Bu alohida mutaxassislar va ular uchun tashkil etilgan ish joylari, shuningdek, butun korxonalar bo‘lishi mumkin. Ushbu kitob nuqtai nazaridan, biz ushbu funksiyani alohida mutaxassislarning ishini tashkil etish va ular bilan ishlashlari kerak bo‘lgan ma’lumotlar oqimi sifatida ko‘rib chiqamiz.

Motivasiya. Bu xodimlarga (bo‘linmalarga) haq evaziga yuklangan vazifalarni samarali bajarish, ularning ehtiyojlarini qondirishga hissa qo‘shishdir. Xodimning o‘ziga ishonib topshirilgan ishni bajarishdan ma’naviy qoniqish olishi muhim omil hisoblanadi.

Boshqaruv. Bu rejalashtirilgan ko‘rsatkichlarni bajarishda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan og‘ishlarni tuzatish yoki rejalashtirilgan ko‘rsatkichlarning o‘zini tuzatish uchun ma’lum vaqt davrlarida erishilgan natijani o‘lchashdir [4].

Vladimir Pikuza (2010) tomonidan olib borilgan tadqiqot natijalariga asoslanib, biz individual korxonalar boshqaruv jarayonlarini amalga oshirishni avtomatlashtirishda xarajatlarni minimallashtirish imkoniyatini ko‘rib chiqamiz.

Boshqarishni avtomatlashtirish prinsipi. Korxonalar boshqaruvini avtomatlashtirish faqat bitta maqsadga ega - boshqaruvchi tomonidan to‘g‘ri tashkiliy qarorni o‘z vaqtida qabul qilish, uni amalga oshirish va nazorat qilish, uning asosida keyingi qaror qabul qilinadi. Qaror qabul qilishning muhim omillari quyidagilardir: ishonchli ma’lumotlarni to‘plash va tahlil qilish, voqealarni yanada rivojlantirishning muqobil variantlarini tayyorlash, qaror qabul qilishning o‘zi, uni amalga oshirishni tashkil etish, amalga oshirilishini monitoring qilish, natijani tahlil qilish, tuzatish.

Korxonani avtomatlashtirish bosqichlari. Korxonalar o‘z rivojlanishida quyidagi bosqichlardan o‘tishi mumkin:

– yaratish jarayoni, biznesni umumiy boshqarish kalkulyator yordamida amalga oshirilganda. Kompyuterlar faqat ofis mahsulotlari bilan jihozlangan va ofis ishlari uchun ko‘proq kerak bo‘ladi: shartnomalar, xatlar, to‘lov topshiriqlari va boshqalarni chop etish;

– mahalliy buxgalteriya dasturi zarur bo‘lganda korxonalar ma’lum darajaga yetdi, hujjat aylanishi ko‘paydi va qo‘shimcha resurslarni talab qiladi, lekin faoliyatni tahlil qilish va rejalashtirish hali ham eski uslublar yordamida amalga oshiriladi va ko‘proq pul hisob-kitoblarga asoslanadi;

– korxonalar boshqarib bo‘lmaydigan holga keladi, tarmoq buxgalteriya dasturi joriy etilmoqda, xodimlar aylanmasi bilan to‘lib-toshgan, «patchvork» avtomatlashtirish ildiz ota boshlaydi, turli bo‘limlar tomonidan taqdim etilgan hisobotlarning noaniqligi va uzoq vaqt tayyorlanishi tufayli tahlil qilish va rejalashtirish jarayoni qiyinlashadi;

– korxonalar boshqaruvi (MDH) uchun qimmat korporativ axborot tizimini joriy etish. Doimiy o‘zgaruvchan ichki va tashqi muhit tufayli MDHni amalga oshirish (modernizatsiya qilish) jarayoni o‘nlab yillar davom etishi mumkin.

Inson omili. Korxonaning ushbu bosqichlarning barchasini bosib o‘tishi inson omili bilan bog‘liq bo‘lib, u rahbar yoki ijrochi bo‘lishidan qat’i nazar, ma’lum bir shaxsning o‘zidan o‘tadigan axborot oqimlarini idrok etish va qayta ishlash qobiliyati bilan bog‘liq.

Masalan, menejer AKT bo‘limi oldiga KATda ma’lum bir joriy vaziyatni tahlil qilish uchun zarur bo‘lgan moliyaviy hisobotlar tizimini yaratish vazifasini qo‘yadi. Biroz vaqt o‘tgach, vazifa bajarildi, ma’lum bo‘ldiki, muhit allaqachon o‘zgargan (yoki menejer vazifani noto‘g‘ri qo‘ygan), hisobotlar eskirgan, dastlabki qaror noto‘g‘ri bo‘lib chiqqan va KATning navbatdagi modernizatsiyasi talab qilinadi. Bu qimmat va cheksiz davom etishi mumkin.

Agar menejer zarur operativ hisobotlarni va moliya bo‘limiga parallel ravishda tayyorlash vazifasini topshirgan bo‘lsa, unda asosiy dasturiy ta’minot yordamida ularni shakllantirish jarayonida yuklangan vazifada xatolar topilishi mumkin va bu hisobotlar ta’sir qiladi hamda davriy hisobotlarni yaratish uchun KATni yangilash xarajatlari samarasiz bo‘lib chiqishi mumkin.

Shunday qilib, biz nostandart hisobotlarni tayyorlash jarayonini tashkil qilishda nafaqat KATni, balki ishni tez va samarali bajarishga yordam beradigan turli xil axborot vositalaridan foydalanish mumkin degan xulosaga kelishimiz mumkin. Muhim omil - bu qanchalik tez va samarali? Bu allaqachon aniq mutaxassislariga, ularning axborot texnologiyalari va ularni qo‘llash imkoniyatlariga bog‘liq.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Axborot texnologiyalari / M. Aripov, B. Begalov, U.Begimqulov, M. Mamarajabov. - T.: Noshir, 2009. – 368 b.

2. G‘ulomov S.S., Begalov B.A. Iqtisodiy informatika. Darslik. – T.: O‘zbekiston, 2010. – 722 b.

3. Abdullayev M.K. Kompaniya boshqaruvida axborot tizimlaridan samarali foydalanish yo‘llari. “Iqtisodiyot va ta’lim” jurnali, № 3 son, 2016 yil, 10-14-betlar.

4. Abdullayev M.K. Kompaniyada korporativ axborot tizimlarini samarali tatbiq etish. “O‘zbekiston Respublikasida korporativ boshqaruv va raqobat muhitini rivojlantirishning dolzarb masalalari” mavzusidagi respublika ilmiy amaliy anjumanining ilmiy maqola va tezislari to‘plami. 2017 yil, 12 may, Toshkent, TDIU, 88-90-betlar.

KORXONALARDA MAHSULOTLARNI SOTISH HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI

dots. Bayjanov Sarsengaliy
Qoraqalpoq davlat universiteti.

dots. Abishov Muxammed

Qoraqalpoq davlat universiteti.

magistrant Djumabaeva Nurzada

Qoraqalpoq davlat universiteti,

muxammedabishov@gmail.com

nunaa346@gmail.com

Annotatsiya

Maqolada korxonalarida moliyaviy-xo‘jalik faoliyati samaradorligini ifodalovchi ko‘rsatkichlarning mahsulotlarni sotish hisobi va tahlilining ayrim dolzarb